
CHILDREN'S RIGHT TO HEALTH IN THE ACTS OF THE UNITED NATIONS ORGANIZATION

Mariya Hristozova

Lawyer at the Bar Association – Plovdiv, Bulgaria, mariahr11@abv.bg

Abstract: One of the most vulnerable people in every society is children who, due to their physical, emotional, psychological and social immaturity, can not protect their fundamental rights and freedoms themselves and need increased support from the international community and national authorities. In view of these objective circumstances, in the system of the United Nations has adopted a number of legal acts which lay down minimum international standards for the protection of children's right

The most important and comprehensive international treaty for the protection of children's rights is the 1989 United Nations Convention on the Rights of the Child. This Act proclaims a number of civil, economic, social and cultural rights for children who should be protected in all legal systems, such as: the right to education, the right to social security, the right to a standard of living appropriate to the physical, mental, social development of the child and other rights.

Article 24 of the UN Convention also sets out the right of every child to enjoy "the highest attainable standard of health and health services to treat illness and restore his health." The right of children to health includes in its content, separate, autonomous rights and freedoms, such as the right to access quality medical care and remedies for illness and health rehabilitation, the right to control one's own health and body and others.

In fulfillment of their obligations under the UN Convention on the Rights of the Child, States have an obligation to take comprehensive measures to ensure the fundamental human rights enshrined in the international treaty, including children's health, such as legislative, administrative, economic and other measures.

However, the adoption of an appropriate legal framework is not sufficient to ensure effective protection of children's health. That right falls under the category of social rights, the full exercise of which requires active cooperation from the States. Today in a number of reports by international organizations is stated that many countries do not have sufficient financial resources to ensure the practical implementation of their obligations under international treaties, which creates a real risk to the children's right to health and for all their fundamental rights. In view of these disturbing data, further steps need to be taken to strengthen and guarantee all children's fundamental rights, especially their right to health, both at international and national level.

Keywords: the right to children's health, International Community, United Nations, United Nations Convention on the Rights of the Child

ПРАВОТО НА ЗДРАВЕ НА ДЕЦАТА В АКТОВЕТЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ

Мария Христозова

Адвокат в Адвокатска колегия – Пловдив, и-мейл: mariahr11@abv.bg

Абстракт: Едни от най - уязвимите лица във всяко общество са децата, които поради своята физическа, емоционална, психическа и социална незрялост не могат да защитават сами основните си права и свободи и се нуждаят от засилената подкрепа на международната общност и националните власти. Предвид тези обективни обстоятелства в системата на Организацията на обединените нации са приети не малко на брой актове, които формулират минималните международни стандарти за закрила на правата на децата. Основните сред тях са Декларация за правата на детето от 1959 г. и Конвенцията за правата на детето от 1989г.

Безспорно най - важният и изчерпателен международен договор за закрила на правата на децата е Конвенцията на ООН за правата на детето. Тя прогласява редица граждански, икономически, социални и културни права на децата, които следва да получат защита във всички правни системи, като например: правото на образование, правото на социално осигуряване, правото на жизнено равнище, подходящо за физическото, психическото, духовното и социалното развитие на детето и други права. В член 24 от Конвенцията на ООН за правата на детето е прогласено и правото на всяко дете да се ползва от "най - високия достижим стандарт на здравословно състояние и от здравните услуги за лечение на заболяванията и за възстановяване на неговото здраве." Правото на здраве на децата включва в

съдържанието си отделни, самостоятелни по своята същност права и свободи, каквито са например правото на достъп до качествени медицински грижи и средства за лечение на заболявания и рехабилитация на здравето, правото на контрол над собственото здраве и тяло и други.

В изпълнение на задълженията си по Конвенцията на ООН за правата на детето държавите имат задължение да предприемат комплексни мерки за гарантиране на прогласените в международния договор основни права, включително за правото на здраве на децата, като например: законодателни, административни, икономически и други мерки.

Приемането на подходяща правна рамка обаче, не е достатъчно за да се обезпечи ефективната защита на правото на здраве на децата. Посоченото право спада към категорията на социалните права, за пълноценното упражняване на които е необходимо активно съдействие от страна на държавите. Днес в редица доклади на международните организации се посочва, че много държави не разполагат с достатъчно финансови ресурси, необходими за осигуряване на практическото изпълнение на поетите по международните договори задължения, което създава реална опасност за правото на здраве на децата и като цяло за всички техни основни права. Предвид тези обезпокояващи данни е необходимо да бъдат предприети още постъпки за укрепване и гарантиране на всички основни права на децата, особено за правото им на здраве, както на международно, така и на национално равнище.

Ключови думи: право на здраве на децата, международна общност, Организация на обединените нации, Конвенцията на ООН за правата на детето

I. УВОД

Ефективната закрила на основните права и свободи на децата и подобряването на тяхното физическо, емоционално и социално благосъстояние са основни цели в дейността на международната общност от десетилетия. Всички деца по света имат право да живеят и да се развиват в условия, които им позволяват да постигнат най-високия жизнен стандарт и да упражняват пълноценно другите си субективни права, сред които е и правото им на здраве. В стремежа си да постигне тези цели Организацията на обединените нации приема редица специализирани правни актове, чието предназначение е закрилата на децата. Такъв акт е например Конвенцията на ООН за правата на децата. От друга страна, основните права и свободи на децата са защитени и чрез общите международни договори в системата на ООН, поради действието на принципа на универсалността и неделимостта на правата на човека и основните свободи. Такива договори са например Всеобщата декларация за правата на човека и Международния пакт за икономически, социални и културни права, приети от Общото събрание на ООН. Въпреки че по отношение на правата на децата в международноправната уредба е осигурена двустранна закрила и към настоящия момент съществуват обективни трудности за пълноценното упражняване на част от тези права, и в частност на правото им на здраве.

II. ПРАВОТО НА ЗДРАВЕ НА ДЕЦАТА В АКТОВЕТЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ

• Общи международни актове за закрила на правото на здраве

От общите международни договори, приети от Организацията на обединените нации, които имат важно значение за закрилата на правото на здраве на всеки човек, включително и на правото на здраве на децата, следва да бъдат посочени Всеобщата декларация за правата на човека от 1948г. (ВДПЧ)⁵²⁵ и Международния пакт за икономически, социални и културни права от 1966⁵²⁶ (МПИСКП). Първият акт прогласява изрично правото на всеки човек на “жизнено равнище, включително прехрана, облекло, жилище, медицинско обслужване и необходимите социални грижи, което е необходимо за поддържане на неговото и на семейството му здраве и благосъстояние и правото на децата на специални грижи и помощ” (член 25). Международният пакт за икономически, социални и културни права доколкото признава неделимостта на правата на човека е приложим и към правата на детето.⁵²⁷ В чл. 12.1. от МПИСКП международната общност

⁵²⁵ UN General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, 217 A (III), available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html> [accessed 29 November 2018]

⁵²⁶ UN General Assembly, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3, available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c0.html> [accessed 29 November 2018]

⁵²⁷ Clare Feikert, Children's Rights – The Law Library of Congress, Global Legal Research Center 2007, p. 6

отново признава правото на всяко лице да постигне възможно най-добро състояние на физическо и душевно здраве⁵²⁸. Важно значение за правилното тълкуване на същността на правото на здраве има Общият коментар № 14 на Комитета по икономически, социални и културни права към ООН (CESCR)⁵²⁹, в който е посочено, че това право следва да се разбира *“като комбинация от права и свободи, които трябва да съхранят биологичните и социалните състояния на индивида, както и ресурсите на държавата.”*⁵³⁰ Международният орган заявява, че *“здравето е основно човешко право, което е абсолютно необходимо за упражняването на другите човешки права. Всяко човешко същество има право да се наслаждава на най-високия достижим стандарт на здраве, благоприятстващ живот в достойнство”*⁵³¹. Пакътът допринася съществено за гарантиране на правото на здраве на всеки човек и на децата не само с факта, че го прогласява като основно човешко право, но също така и с вменяването на задължения за държавите-страни по него да предприемат множество мерки за реалното му изпълнение (например за намаляване на детската смъртност).

- **Специализирани актове за закрила на правото на здраве на децата**

Едни от първите документи, в които международната общност признава, че човечеството има морален дълг да закриля децата и да полага особени грижи за тяхното физическо, умствено и социално развитие, са Женевската декларацията за правата на детето⁵³² приета през 1924г. от Обществото на народите и Декларацията за правата на детето на ООН от 1959 г.⁵³³ В последния акт са прогласени важни права и принципи, които осигуряват по-високо равнище на закрила на децата. Такива са например: правото на здравословен растеж и развитие, правото на медицинско обслужване⁵³⁴, принципът че на децата, които имат физически, умствени или социални недостатъци се дължи специално отношение, образование и грижи⁵³⁵, правото на образование⁵³⁶ и др.

Безспорно най-важният и изчерпателен акт за закрила на основните права на децата, приет от Общото събрание на Организацията на обединените нации, е Конвенцията на ООН за правата на детето от 1989г.⁵³⁷ Тя разглежда през призмата на висшите интереси на децата *“четири аспекта на правата на детето: “участие на деца в решенията, които ги засягат; защита на децата от дискриминация и всички форми на пренебрегване и експлоатация; предотвратяване на вреда за тях; и предоставяне на помощ на деца за техните основни нужди”*⁵³⁸. По смисъла на конвенцията терминът "дете" означава всяко човешко същество на възраст под 18 години освен ако съгласно закона, приложим за детето, пълнолетието настъпва по-рано (чл.1). Конвенцията има изключително важно значение, защото от една страна прогласява редица фундаментални права на децата, а от друга, създава задължения за държавите– страни по нея да предприемат всички необходими законодателни, административни и други мерки за осъществяването на тези права. Следва да се има предвид, че по отношение на икономическите, социалните и културните права

⁵²⁸ Мавров, Момчил, “Правният инстут на информираното съгласие на пациента”, изд. Стови, 2018, с. 26

⁵²⁹ CESCR General Comment № 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant), Adopted at the Twenty-second Session of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights on 11 August 2000 (Contained in Document E/C.12/2000/4.)

⁵³⁰ Цит.с.Мавров, Момчил, “Правният инстут на информираното съгласие на пациента”, с.26

⁵³¹ Пак там, с.27

⁵³² **Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924, adopted Sept. 26, 1924, League of Nations O.J. Spec. Supp. 21, at 43 (1924)**

⁵³³ UN General Assembly, Declaration of the Rights of the Child, 20 November 1959, A/RES/1386(XIV), available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b38e3.html> [accessed 29 November 2018]

⁵³⁴ Principle 4 of Declaration of the Rights of the Child, 20 November 1959

⁵³⁵ Principle 5 of Declaration of the Rights of the Child, 20 November 1959

⁵³⁶ Principle 7 of Declaration of the Rights of the Child, 20 November 1959

⁵³⁷ The Convention on the Rights of the Child, with a Preamble and fifty-four articles, was adopted by the U.N. General Assembly on November 20, 1989, and entered into force on September 2, 1990. G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. No. 49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989); 28 I.L.M. 1448 (1989); Ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г. и от месец юни 1991 г. в сила за Република България

⁵³⁸ *Geraldine Van Bueren, “The International Law on the Rights of the Child” 10-11 (Dordrecht/Boston/London, Martinus Nijhoff Publishers, 1995. 35 International Studies in Human Rights), p.15*

международната общност заявява, че държавите следва да осъществят тези мерки с оглед на техните ресурси, а когато те са недостатъчни, в рамките на международно сътрудничество.

Правото на здраве на децата е изрично прогласено в чл. 24 от Конвенцията⁵³⁹, който гласи *“Държавите – страни по Конвенцията признават правото на детето да се ползва от най-високия достижим стандарт на здравословно състояние и от здравните услуги за лечение на заболяванията и за възстановяване на неговото здраве. Държавите – страни по Конвенцията се стремят да осигурят никое дете да не бъде лишено от правото си на достъп до такива здравни услуги.”*⁵⁴⁰ Важно значение за правилното тълкуване на посочената разпоредба има *“Общият коментар № 15 (2013) относно правото на детето да се ползва от най-високия достижим стандарт на здравословно състояние (член 24)”*, в който Комитетът по правата на детето изяснява същността на анализираният право. Международният орган заявява, че правото на здраве на децата е *“всеобхватно право, което включва не само своевременна и подходяща превенция, насърчаване на здравословния начин на живот, лечебни, рехабилитационни и палиативни услуги, но и правото на децата да растат и да се развиват до своя пълен потенциал и да живеят в условия, които им позволяват да постигнат най-високия стандарт на здравословно състояние, чрез изпълнение на програми, насочени към основните определящи фактори за здравето”*.

Правото на здраве на децата е комплексно право, което включва в съдържанието си набор от други здравни права и свободи. Комитетът по правата на детето заявява в Общия коментар № 15, че свободите включват *“правото на контрол над собственото здраве и тяло, включително свързаната със сексуалното и репродуктивното здраве свобода да се прави отговорен избор”*, а като право посочва *“достъпът до редица улеснения, стоки, услуги и условия, които осигуряват равни възможности за всяко дете да се ползва от най-високия достижим стандарт на здравословно състояние. Децата имат право на качествени здравни услуги, включително превенция, насърчаване на здравословния начин на живот, лечение, рехабилитация и палиативна грижа.”* Видно е, че международната общност обръща особено внимание на закрилата на правото на здраве на децата⁵⁴¹, като това отношение се установява и от големия брой предвидени цели, които държавите-страни по МПИСКП следва да изпълнят. Изпълнението на набелязаните цели ще спомогне за намаляване на смъртността при кърмачетата и децата, осигуряване на необходимата медицинска помощ и здравни грижи на всички деца, осигуряване на подходящи грижи за майките преди и след раждане и по-специално на родителите и децата, предоставяне на информация относно различни въпроси, свързани със здравето на децата, развиване на здравната профилактика и други.

Прави впечатление, че в Конвенцията на ООН за правата на детето е регламентирана и закрилата на децата с умствени или физически недостатъци. Международната общност признава правото им на специални грижи и помощ съобразно техните специфични нужди. Държавите-страни по акта следва при възможност да осигуряват безплатно подходяща помощ на тези деца, както и на лицата, които полагат грижи за тях. (чл. 23 от Конвенцията). На децата с умствени или физически недостатъци следва да бъде осигурен ефективен достъп до здравни грижи, рехабилитация, здравна профилактика и други важни услуги. Също така международният договор изисква от държавите – страни по него да осигуряват на всяко дете *“достъп до информация и материали от различни национални и международни източници, особено тези, насочени към подобряване на неговото социално, духовно и морално благосъстояние и физическо и умствено здраве”* (чл.17 от Конвенцията).

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на основните международни актове на Организацията на обединените нации показва, че е постигнато едно сравнително добро равнище на закрила на правата на децата и по-специално на правото им на здраве. Чрез приетите общи и специализирани правни инструменти международната общност се стреми да подобри условията на живот на децата във всяка страна, което е възможно само при пълно и реално обезпечаване на правото им на здраве. Днес международната общност е изправена пред нови

⁵³⁹ Saugstad OD and Stokkerei I. Children’s Right to Health: Implications for Decision-Making in Newborn Medical Care. *Pediatrics*.2016;138(1):e 20154195;

⁵⁴⁰ RN, Srivastava, “Right to Health for Children”, *Indian Pediatrics* ,Volume 52, January 15, 2015, p.16;

⁵⁴¹ Peters, Jean Koh, "How Children Are Heard in Child Protective Proceedings, in the United States and Around the World in 2005: Survey Findings, Initial Observations, and Areas for Further Study" (2006). *Faculty Scholarship Series*. 2146, p.971, available at : http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2146 ;

предизвикателства и заплахи, каквито са миграцията, глобалните икономически и финансови кризи, бедността, безработицата, тероризма. Тези фактори водят до редица негативни последици, като например по-високата смъртност, заболяемост и увреждания сред децата, които поставят в риск техния живот и здраве. Ето защо, международните организации и всички държави по света следва да насочат усилията си към усъвършенстване на международната и националните правни системи, да предприемат по-адекватни мерки и механизми, за да гарантират ефективната закрила на правата на децата и особено на правото им на здраве.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] UN General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, 217 A (III), available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html> [accessed 29 November 2018]
- [2] UN General Assembly, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3, available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c0.html> [accessed 29 November 2018];
- [3] Clare Feikert, Children's Rights – The Law Library of Congress, Global Legal Research Center 2007, p. 6;
- [4] Мавров, Момчил, "Правният инстут на информираното съгласие на пациента", Изд. Стови, 2018;
- [5] CESCR General Comment № 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant), Adopted at the Twenty-second Session of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights on 11 August 2000 (Contained in Document E/C.12/2000/4.);
- [6] Geneva Declaration of the Rights of the Child of 1924, adopted Sept. 26, 1924, League of Nations O.J. Spec. Supp. 21, at 43 (1924)
- [7] UN General Assembly, Declaration of the Rights of the Child, 20 November 1959, A/RES/1386(XIV), available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b38e3.html> [accessed 29 November 2018]
- [8] The Convention on the Rights of the Child, with a Preamble and fifty-four articles, was adopted by the U.N. General Assembly on November 20, 1989, and entered into force on September 2, 1990. G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. No. 49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989); 28 I.L.M. 1448 (1989); Ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г. и от месец юни 1991 г. в сила за Република България
- [9] Geraldine Van Bueren, The International Law on the Rights of the Child 10-11(Dordrecht/Boston/London,., Martinus Nijhoff Publishers, 1995. 35 International Studies in Human Rights), p.15
- [10] Saugstad OD and Stokkerei I. Children's Right to Health: Implications for Decision-Making in Newborn Medical Care. Pediatrics.2016;138(1):e 20154195
- [11] RN, Srivastava, "Right to Health for Children", Indian Pediatrics ,Volume 52, January 15, 2015, p.16
- [12] Peters, Jean Koh, "How Children Are Heard in Child Protective Proceedings, in the United States and Around the World in 2005: Survey Findings, Initial Observations, and Areas for Further Study" (2006). Faculty Scholarship Series. 2146, p.971, available at : http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2146

